

Інформація за іншими предметними напрямками досліджень за спеціалізаціями в галузі знань 08 – “Право”

УДК 340.162

ШАМАРА О.В., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, радник директора ДНУ ІБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0571-0437>.

**ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ В РАМКАХ ПОБУДОВИ
ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

DOI...

Анотація. На підставі аналізу Конституції України, законів України “Про національну безпеку України”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про контррозвідувальну діяльність”, “Про прокуратуру”, “Про розвідку” зроблено висновок про необхідність розширення системи демократичного цивільного контролю прокурорським контролем, в рамках побудови Військової юстиції України, у сфері дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, що визначено в якості предмету демократичного цивільного контролю у частині четвертій статті 4 Закону України “Про національну безпеку України” та буде логічним кроком унормуванням положень Конституції України та Закону України “Про національну безпеку України”, виходячи з повноважень прокуратури здійснювати нагляд за оперативно-розшуковою діяльністю та контррозвідувальною діяльністю суб’єктів сектору безпеки і оборони визначених статтею 7 Закону України “Про контррозвідувальну діяльність”, статтею 2 Закону України “Про прокуратуру”, статтею 14 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, Кримінальним процесуальним кодексом України.

Ключові слова: демократичний цивільний контроль, національна безпека, військова прокуратура, військова юстиція, прокуратура, прокурорський контроль, сектор безпеки, прокурорський нагляд.

Summary. On the basis of the analysis of the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine “On National Security of Ukraine”, “On operational and investigative activities”, “On counter-intelligence activities”, “On the Prosecutor's Office”, “On intelligence”, a conclusion was made about the need to expand the system of democratic civilian control by prosecutorial control, within the framework of building the Military Justice of Ukraine, in the field of compliance with the requirements of the Constitution and laws of Ukraine in the activities of security and defense sector bodies, preventing their use for usurpation of power, violation of human and citizen rights and freedoms and the state of law and order in security and defense sector bodies, as defined in the quality of the subject of democratic civilian control in the fourth part of Article 4 of the Law of Ukraine “On the National Security of Ukraine” and will be a logical step in the normalization of the provisions of the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine “On the National Security of Ukraine”, based on the powers of the prosecutor's office to supervise operative investigative activities and counterintelligence activities subjects of the security and defense sector defined by Article 7 of the Law of Ukraine “On Counterintelligence Activities”, Article 2 of the Law of Ukraine “On the Prosecutor's Office”, Article 14 of the Law of Ukraine “On Operative and Investigative Activities”, the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: democratic civilian control, national security, military prosecutor's office, military justice, prosecutor's office, prosecutorial control, security sector, prosecutorial supervision.

Постановка проблеми. Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 схвалено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки, задля досягнення місії яка полягає у стратегічній й оперативній здатності органів правопорядку та прокуратури служити людям, захищати порядок, громадську та державну безпеку з дотриманням прав людини і стандартів підзвітності, що інтегрує Україну в загальноєвропейський простір свободи, безпеки та справедливості [1]. Слід зауважити, що за увесь час існування незалежної України на рівні підзаконного акту розмежовано органи правопорядку та прокуратури. До цього часу існує думка, що прокуратура є частиною правоохоронних органів та ототожнювалась з ними, поза межами загальної системи органів правосуддя [2; 3]. Проте, достатньо тривалий час прокуратура разом із адвокатурою та судом, відповідно до Конституції України є частиною системи органів правосуддя України. Таким чином, на рівні Комплексного плану стратегічного плану реформування органів правопорядку визначено про належність прокуратури до системи органів правосуддя, як і належить, відповідно до Конституції України.

Окремої уваги заслуговують визначені Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку напрями:

- забезпечення юридичної визначеності функцій прокурора з організації досудового розслідування, процесуального керівництва досудовим розслідуванням, нагляду за додержанням законів органами досудового розслідування, зокрема розмежування процесуального статусу прокурора, керівника органу прокуратури та керівника органу досудового розслідування;

- розширення меж дискреції прокурора в кримінальному провадженні для забезпечення виконання покладених на нього функцій, зокрема на початковому і завершальному етапах досудового розслідування, з урахуванням пріоритетних напрямів протидії злочинності;

- удосконалення внутрішньої структури і функцій органів правопорядку та прокуратури, забезпечення їх раціональної побудови й спроможності ефективно виконувати свої функції шляхом оптимізації ресурсів відповідно до визначених законом повноважень.

- посилення координаційної ролі Офісу Генерального прокурора, запровадження правового механізму затвердження та/або погодження Генеральним прокурором міжвідомчих актів органів правопорядку з питань проведення досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності (стандарти, методичні рекомендації).

Зазначене вище потребуватиме, певною мірою, перегляду відомчих, міжвідомчих актів прокуратури та органів правопорядку, підзаконних актів та законів України в цілому та внесення в них відповідних змін.

Рішення про схвалення Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку, прийнято в особливий період та під час перебування України в умовах правового режиму воєнного стану, уведеного 24 лютого 2022 року на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, Указом Президента України від 24.02.22 р. № 64/2022, у зв’язку з військовою агресією російської федерації проти України [4].

Відповідно до статті 4 Закону України “Про національну безпеку України”, у межах повноважень, наданих Конституцією України, сектор безпеки і оборони підлягає демократичному цивільному контролю. Система цивільного контролю складається з

контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського нагляду [5].

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [6]. Для реального виконання державою своїх завдань у сфері гарантування, забезпечення та захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, юридичних осіб, а також державних і суспільних інтересів, держава створює систему органів, які сприяють реалізації державних завдань та функцій. Беручи до уваги наведене вище, особливо зважаючи на факт дії правового режиму воєнного стану та особливого періоду в Україні, процеси в науковій сфері та сфері діяльності законодавчої влади держави, спрямовані на відбудову системи органів Військової юстиції України [7 – 9], виникла необхідність ґрунтовного дослідження питання про роль та місце прокуратури у системі демократичного цивільного контролю за сектором безпеки і оборони України.

Результати аналізу наукових публікацій. У науковій літературі питання контролю військової прокуратури в системі цивільного демократичного контролю в наукових публікаціях піднімається вперше після прийняття Закону України “Про національну безпеку України” від 21.06.18 р. № 2469-VIII, в рамках визначення в статті 4 Закону системи цивільного демократичного контролю та ліквідації в 2019 році військової прокуратури. Питання підняте в науковій статті актуалізувалося, у зв'язку із подіями, які відбуваються в Україні, в умовах правового режиму воєнного стану та особливого, а також через призму законопроектної роботи парламенту України стосовно питань пов'язаних із спробами відновлення системи органів Військової юстиції України. Разом із тим доцільно зазначити, що питанню функціонування та організації діяльності органів військової прокуратури приділяли увагу у своїх наукових роботах В. Бабков, М. Беланюк, П. Богуцький, П. Вознюк, В. Вдовитченко, В. Дяченко, І. Доронін, С. Євдокіменко, О. Шандула та інші, питанням дослідження проблемних питань організації та діяльності цивільного демократичного контролю свою роботу присвятили П. Богуцький, В. Бойко, О. Довгань, І. Доронін, О. Петришин, В. Пилипчук, В. Яценко та інші.

Методологічну основу роботи складає метод політико-правового аналізу, що виступає як інструмент аналізу державної правотворчої політики в особливий період та в період дії правового режиму воєнного стану, спричинених військовою агресією росії проти України. Для об'єктивної оцінки охоплення проблематики, використовувалися допоміжні дослідницькі методи, зокрема, діалектичний, порівняльно-правовий, історичний, метод контент-аналізу. Зокрема, за допомогою діалектичного методу в дослідженні відображено обговорення різних точок зору щодо того, які кроки необхідно здійснити в межах реформування законодавства, доцільність якого обумовлена потребами протидії військовій агресії росії проти України, притримуючись при цьому принципу верховенства права та інших загальноправових принципів. Заразом у роботі розглядаються окремі аспекти, пов'язані з реформуванням національного законодавства в контексті отримання кінцевої мети, в рамках дієвого функціонування демократичного цивільного контролю, системою цього контролю, а саме дотримання вимог Конституції

і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони, а також роль та місце в цій діяльності військової прокуратури.

Метою статті є підняття дискусії, в рамках створення Військової юстиції України, в особливий період, в умовах правового режиму воєнного стану щодо включення прокурорського контролю до системи цивільного демократичного контролю, визначеного статтею 4 Закону України “Про національну безпеку України”, з метою дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, що визначено в якості предмету демократичного цивільного контролю у частині четвертій статті 4 Закону України “Про національну безпеку України”.

Виклад основного матеріалу. На день уведення в Україні правового режиму воєнного стану в державі перестали діяти усі складові військової юстиції (військові суди та військова прокуратура). Рішення України скасувати систему військового правосуддя було стратегічною помилкою.

Указом Президента України “Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів” від 14.09.10 р. № 900/2010 було першим кроком ліквідації системи Військової юстиції [10].

Другим кроком, стало ухвалення 19 вересня 2019 року Верховною Радою України законопроекту про реформу прокуратури “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури” за № 1032. Цей Закон передбачав ліквідацію військових прокуратур до 1 січня 2021 року [11]. Зокрема, ліквідація військових прокуратур призвела до низки проблем, які належним чином не дозволяють забезпечувати належний правопорядок та законність у військах, ефективно виявлення, документування і розслідування воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності, скоєних російською федерацією на території України. Крім того, ліквідація військових прокуратур практично унеможливило виконання працівниками вже цивільних прокуратур повноважень в районах ведення бойових дій [12 – 14].

Слід констатувати, що зміст Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.20 р. № 392/2020, яскраво ілюструє помилку, яку зроблено, в рамках тривалого реформування прокуратури, а саме, по суті, ліквідацію в Україні військової прокуратури рішенням парламенту України у 2019 році [15]. виправити цю помилку намагався Офіс Генерального прокурора. Так, за результатами опрацювання Офісом Генерального прокурора матеріалів до розгляду на засіданні Ради національної безпеки і оборони України з питання “Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору”, було скеровано в адресу Секретаря Ради національної безпеки і оборони України листа від 14.05.21 р. № 11/4-4вих-21 із пропозиціями Офісу Генерального прокурора щодо утворення в Україні системи Військової юстиції, у складі *військової поліції, військової прокуратури та військових судів*. Пропозиції надані Офісом Генерального прокурора

листом від 14.05.21 р. № 11/4-4вих-21 були нагальними та такими, що відповідають Указу Президента України від 14.09.20 р. № 392/2020, яким затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.20 р. “Про Стратегію національної безпеки України”, особливо приймаючи до уваги, що в умовах збройної агресії російської федерації проти України, виняткового значення набуває створення і функціонування системи органів Військової юстиції України, відповідальної за забезпечення законності і правопорядку, здійснення правосуддя, захисту прав людини у військовій, военній та оборонній сферах та як складова забезпечення національної безпеки України здійснювати, в межах повноважень органів, які будуть входити до її системи, заходи щодо забезпечення воєнної безпеки захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз.

Як зазначено у листі апарату Ради національної безпеки і оборони України від 18.11.21 р. № 1873/22-01, під час засідання Ради національної безпеки і оборони України, що відбулося 4 червня 2021 року, на той час член Ради національної безпеки і оборони України та Генеральний прокурор Венедиктова І.В. пропозицію щодо створення Військової юстиції України на засіданні Ради національної безпеки і оборони України з питання “Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору” не порушувала, у зв’язку з чим вони не увійшли до рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору”, яке уведене в дію Указом Президента України від 23.07.21 р. № 307 [16].

У зв’язку із наведеним вище, слід звернути увагу на статтю 4 Закону України “Про національну безпеку України” де визначено, що система демократичного цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського нагляду [5].

Прокуратура відіграє реальну та конкретну роль у виконанні завдань і здійсненні функцій, покладених на неї. Система та структура прокуратури побудовані таким чином, щоб її вплив на забезпечення законності, правопорядку, прав і законних інтересів громадян був ефективним, всеохоплюючим на всій території України та на всіх напрямках відносин, урегульованих законами України. В умовах побудови та діяльності системи органів Військової юстиції України, військової прокуратури зокрема, доцільно передбачити в Законі України “Про національну безпеку України” **прокурорський контроль у сфері дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони**, що визначено в якості предмету цивільного контролю у частині четвертій статті 4 Закону України “Про національну безпеку України” [5].

У цьому зв’язку доцільно згадати вислів Судді Верховного Суду США (1941 – 1954 рр.) Роберта Джексона, “Прокурор має більше контролю над життям, свободою та репутацією ніж будь-яка інша особа в Америці” [17].

Слід зауважити, що Конституцією України у статті 131-1 визначено, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;

2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;

3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [6].

Разом із тим, Законом України “Про прокуратуру” у статті 2 визначено, що на прокуратуру покладаються такі функції:

1) підтримання державного обвинувачення в суді;

2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України;

3) **нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;**

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов’язаних з обмеженням особистої свободи громадян [18].

Слід зазначити, що з метою приведення у відповідність до Конституції України Закону України “Про прокуратуру” в частині визначення функцій прокуратури, Офісом Генерального прокурора листом від 16.01.21 р. № 05/5/1-12вих-21 було ініційовано перед Парламентом України внесення відповідних змін до статей 2, 25 Закону України “Про прокуратуру”.

Незважаючи на неузгодженість між положеннями Конституції України та Закону України “Про прокуратуру”, прокурори здійснюють повноваження з нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, на підставі Конституції України, Законів України “Про прокуратуру” та “Про оперативно-розшукову діяльність”, а також інших нормативно-правових актів, про що зазначено у листі Офісу Генерального прокурора від 16.02.24 р. № 11/2/3-14274вих-24.

Зокрема, Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” у частині першій статті 14 визначено, що **нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності** здійснюється Генеральним прокурором, його заступниками, керівниками обласних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора прокурорами Офісу Генерального прокурора та уповноваженими наказом керівника обласної прокуратури прокурорами відповідних обласних прокуратур. Статтею 5 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначено вичерпний перелік органів та їх підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, серед яких є також розвідувальні органи та їх підрозділи. Також Законом визначено, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

- Служби безпеки України – оперативними підрозділами Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки;

- Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

- Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними;

- розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки[19].

У цьому зв'язку слід зазначити, що відповідно до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” за визначенням поняття “оперативно-розшукова діяльність” – це система гласних і негласних пошукових *та контррозвідувальних заходів*, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Закон України “Про контррозвідувальну діяльність” надає визначення поняттю контррозвідувальна діяльність, проте не дає визначення поняття “контррозвідувальний захід”, разом із тим визначає у статті 2 Закону, що завданнями контррозвідувальної діяльності, поміж іншого, є розроблення і реалізація заходів *щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян*. Вже у статті 5 Закону зазначено, що контррозвідувальні заходи в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, можуть проводити розвідувальні органи України, підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України, яким законами України “Про оперативно-розшукову діяльність” та “Про розвідку” надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність. Розвідувальні органи України, крім визначених у частині другій цієї статті випадків, також можуть проводити контррозвідувальні заходи у випадках, зазначених у статті 17 Закону України “Про розвідку”. За змістом Закону України “Про контррозвідувальну діяльність” контррозвідувальна діяльність реалізується шляхом здійснення контррозвідувальних заходів, які у свою чергу є складовою оперативно-розшукової діяльності, за якою, відповідно до статті 14 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, органами прокуратури здійснюється нагляд за додержанням законів під час її проведення.

Крім того, статтею 7 Закону України “Про контррозвідувальну діяльність” передбачено, що здійснювати заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, – лише за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженим прокурором.

Нагляд за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності здійснюється Генеральним прокурором, виконувачем його обов'язків або уповноваженими наказом Генерального прокурора заступниками Генерального прокурора [20].

Враховуючи кількість контррозвідувальних заходів, які здійснюються державними органами, які відповідно до законодавства України мають на це право, зводити здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності до посад Генерального прокурора та його заступника, визначеного Генеральним прокурором, є кроком який не дозволить ефективно забезпечувати дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки, виявляти порушення прав і свобод людини і громадянина та дотримання стану правопорядку в органах сектору безпеки.

Відповідно до одного з підходів побудови системи органів Військової юстиції України, який міститься у проекті закону “Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України” від 13.09.23 р. № 10042 Військова юстиція України складається:

1. Військова поліція.

2. Військова контррозвідка та орган досудового розслідування державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

3. Військова прокуратура.

4. Військова адвокатура.

5. Військовий суд [8].

Така побудова системи органів Військової юстиції України є більш прийнятною, через призму наявних загроз у воєнній та військовій сфері, особливо приймаючи до уваги, що в умовах збройної агресії російської федерації проти України, виняткового значення набуває створення і функціонування системи органів Військової юстиції України, відповідальної за забезпечення законності і правопорядку, здійснення правосуддя, захисту прав людини у військовій, воєнній та оборонній сферах та як складова забезпечення національної безпеки України здійснювати, в межах повноважень органів, які будуть входити до її системи, заходи щодо забезпечення воєнної безпеки, а саме захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз.

У зв'язку із процесами у законотворчій сфері щодо відновлення військової прокуратури як елементу Військової юстиції України, постає питання законодавчого визначення прокурорського контролю у розумінні Закону України “Про національну безпеку України”, враховуючи той факт, що більшість суб'єктів сектору безпеки і оборони, які наділені правом здійснювати контррозвідальну діяльність та оперативно-розшукову діяльність є військовими формуваннями, утвореними відповідно до законодавства України, постає питання реалізації прокурорського контролю військовою прокуратурою стосовно Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони, розвідувального органу Міністерства оборони України, Державної прикордонної служби України у сфері дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони.

Окремо, слід згадати положення статті 19 Конституції України де визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Отже, внесення змін до Закону України “Про національну безпеку України” в частині розширення системи демократичного цивільного контролю прокурорським контролем, у сфері *дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони*, що визначено в якості предмету демократичного цивільного контролю у частині четвертій статті 4 Закону України “Про національну безпеку України”, буде логічним кроком унормуванням положень Конституції України та Закону України “Про національну безпеку України” виходячи з повноважень прокуратури здійснювати нагляд за оперативно-розшуковою діяльністю та контррозвідальною діяльністю суб'єктів сектору безпеки і оборони визначених статтею 7 Закону України “Про контррозвідальну діяльність”, статтею 2 Закону України “Про прокуратуру”, статтею 14 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, Кримінальним процесуальним кодексом України.

У цьому зв'язку доречно згадати, що Законом України “Про основи національної безпеки України”, який втратив чинність на підставі Закону від 21.06.18 р. № 2469-VIII відповідно до статті 4 Закону України “Про основи національної безпеки України” прокуратура України було визначено суб'єктом забезпечення національної безпеки України, а статтею 9 цього Закону було передбачено, що прокуратура України здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до Конституції України та Закону України “Про прокуратуру України”.

Висновки.

Резюмуючи викладене слід наголосити, що питання прокурорського контролю у сфері дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, порушення прав і свобод людини і громадянина та стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, як складової системи демократичного цивільного контролю, в умовах побудови та діяльності системи органів Військової юстиції України, є вкрай актуальним та нагальним, особливої актуальності це питання набуває, за умови впровадження правового режиму воєнного стану та особливого періоду, спровокованими військовою агресією росії проти України.

Автор з розумінням ставиться до того, що відображена пропозиція має дискусійний характер, тому й надалі намагатиметься досліджувати підняту проблему з метою чіткого обґрунтування на підставі власних наукових пошуків і наявних у науковому середовищі напрацювань у сфері, яка досліджується.

Використана література

1. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки: Указ Президента від 11.05.23 р. № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 15.01.2024).
2. Максюта А.Р. Місце прокуратури України в системі правоохоронних органів: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції *Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики*, м. Харків, 21 лист. 2018 р. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. С. 113-114.
3. Руденко М.В., Шайгуро О.П. Щодо визначення поняття “органи правопорядку”. *Вісник Харківського національного університету Імені В.Н. Каразіна. Серія “Право”*. Харків, 2017. Вип. 23. С. 158-160.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.22 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.18 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Конституція України: Закон України від 28.06.96 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
7. Шамара О.В. Розбудова військової юстиції – шлях реалізації Стратегії національної безпеки України: збірник матеріалів міжнародного науково-практичного заходу *Військова прокуратура як елемент архітектури військової юстиції України. Діяльність військової юстиції в умовах збройного конфлікту. Досвід прокуратури України*, м. Харків-Краматорськ, 26-29 жовт. 2021. Офіс Генерального прокурора, ДНУ ІБП НАПрН України, 2021. С. 285-291. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/konferenciya_diyalnist_viyskovoyi_yusticiyi_oblozhka_i_titul_1.pdf
8. Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України: проект закону від 13.09.23 р. № 10042. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42777> (дата звернення: 17.02.2024).
9. Шамара О.В., Комашко В.В., Книженко О.О., Кириченко О.В. Побудова військової юстиції України в контексті реалізації стратегії національної безпеки України та стратегії забезпечення державної безпеки.: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної

конференції *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*, м. Дніпро, 11 берез. 2022. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 53-60. URL: <http://info.dgu.edu.ua/jspui/handle/123456789/175>

10. Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів: Указ Президента України від 14.09.10 р. № 900/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/900/2010#Text> (дата звернення: 17.02.2024).

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.19 р. № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text> (дата звернення: 17.02.2024).

12. Діяльність військової юстиції в умовах збройного конфлікту. Досвід прокуратури України: збірник матеріалів міжнародного науково-практичного заходу, м. Харків-Краматорськ, 26-29 жовт. 2021. Офіс Генерального прокурора, ДНУ ПБП НАПрН України, 2021. 108 с.

13. Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / упоряд.: П. Богуцький, В. Пилипчук, Ю. Бобров, М. Беланюк, О. Довгань, С. Дорогих. Київ-Одеса: Фенікс, 2020. 240 с.

14. Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції / упоряд.: В. Пилипчук, В. Коваль, П. Богуцький, М. Беланюк, С. Дорогих, І. Доронін, О. Радзієвська. Київ: Видавничий дім "АртЕк". 2019. 226 с.

15. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента від 14.09.20 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

16. Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору: Указ Президента від 23.07.21 р. № 307/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0047525-21#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

17. Bellin, Jeffrey, "The Power of Prosecutors" (2019). New York University. Volume, 94, May 2019, 2. URL: <https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2946&context=facpubs>

18. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.14 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

19. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

20. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.02 р. № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

~~~~~ * * * ~~~~~